

Nefndasvið Alþingis
Efnahags- og viðskiptanefnd
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík, 20. apríl 2015

Efni: Viðbótarathugasemdir Neytendatakana við frumvarp til laga um breytingu á lögum um vexti og verðtryggingu, lögum um Seðlabanka Íslands og lögum um neytendalán (erlend lán, varúðarreglur), 561. mál.

Neytendasamtökin hafa áður sent athugasemdir við ofangreint frumvarp, bæði á vinnslustigi og einnig með umsögn til nefndarinnar, dags. 20. mars sl. Sakir þess að frumvarpið hefur tekið töluverðum breytingum frá framlagningu þess, þykir þó rétt að senda frekari athugasemdir auk þess sem fyrri athugasemdir eru að nokkru leyti ítrekaðar:

Opinbert eftirlit með lögum um vexti og verðtryggingu: Í upphaflegum drögum frumvarpsins var að finna töluverðar breytingar á lögum um vexti og verðtryggingu hvað varðaði ákvæði um eftirlit, viðurlög og málsmeðferð. Var þar m.a. gert ráð fyrir að Fjármálaeftirlitið hefði eftirlit með því að eftirlitsskyldir aðilar skv. 1. mgr. 2. gr. laga um opinbert eftirlit með fjármálastarfsemi færu að ákvæðum laganna, en samkvæmt nágildandi lögum um vexti og verðtryggingu er engu sérstöku stjórnvaldi falið eftirlit með þeim, og því verður að telja að það séu aðeins dómstólar sem hafa það með höndum. Neytendasamtökin töldu þessa tillögu mjög til bóta, enda æskilegt að slíkt eftirlit sé til staðar, en í frumvarpinu virðist þó hafa verið fallið frá þessum tillögum. Er hér með hvatt til þess að þetta atriði verði tekið til endurskoðunar.

Um hugtakanotkun: Undanfarin ár hefur verið talað um tvær tegundir „erlendra“ lána. Þ.e. annars vegar „lögleg erlend“ lán, eða „gengislán“, þar sem m.a. lánsupphæð er tilgreind í erlendum gjaldmiðlum og hins vegar ólögleg „gengistryggð“ lán þar sem í raun er um lán í íslenskum krónum að ræða, þ.e. lánið er greitt út í þeim gjaldmiðli og endurgreiðslur miðast við gengi erlendra gjaldmiðla sem er þá umreiknað í íslenskar krónur. Samkvæmt almennum athugasemdum við frumvarp þetta er nú komið í ljós að ESA telur bann við „gengistryggingu“ lána ekki samrýmast EES-samningnum, og er frumvarpi þessu því ætlað að endurskoða það bann. Í ljósi þeirra deilna sem verið hafa undanfarin ár um gengislán og gengistryggð lán og lögmæti þeirra er að mati Neytendasamtakanna afar mikilvægt að hafa hugtakanotkun skýra að þessu leyti þannig að ljóst sé við hvað er átt þegar rætt er um lán „tengd erlendum gjaldmiðlum.“ Hins vegar verður ekki betur séð en skilgreiningar í ofangreindu frumvarpi séu nokkuð mismunandi.

Þannig er í 2. gr. frumvarpsins, þar sem lögð er til breyting á 13. gr. laga um vexti og verðtryggingu nr. 38/2001, talað um „skuldbindingar sem varða lánsfé í erlendum gjaldmiðlum og lánsfé þar sem greiðslur breytast í samræmi við gengi erlendra gjaldmiðla eða gengisvísitölur“, þ.e. tekið er til bæði „gengislána“ og „gengistryggðra“ lána. Í 4. gr. frumvarpsins, þar sem lögð er til breyting á lögum um Seðlabanka Íslands nr. 36/2001 er hins vegar talað um lán „tengd“ erlendum gjaldmiðlum. Ekki er nánar skýrt hvað í því felst en gera má ráð fyrir að undir það hugtak geti fallið bæði „gengislán“ og „gengistryggð“ lán. Í 7. gr. frumvarpsins, er þar er að finna tillögu um skilgreiningu „lánessamnings í erlendum gjaldmiðlum“ í lögum um neytendalán nr. 33/2013, virðist eingöngu um að ræða „gengislán“, þ.e. lán sem er í öðrum gjaldmiðli en þeim sem lántaki fær tekjur í eða á eignir í, en ekki er rætt um „gengistryggingu“ í þeirri grein. Verður því í fljótu bragði ekki séð að „gengistryggð“ lán séu skilgreind með neinum hætti í þeim lögum, og raunar má einnig halda því fram að þessi skilgreining sé nokkuð óljós, þar sem t.a.m. er ekki tekið fram hve mikill hluti tekna eða eigna lántaka þarf að vera í sama gjaldmiðli og lán er í svo það teljist ekki „lánessamningur í erlendum gjaldmiðlum“. Ekki er ljóst af frumvarpinu af hverju lagðar eru til svo mismunandi skilgreiningar í lög um vexti og verðtryggingu annars vegar og í lög um neytendalán hins vegar, en æskilegt væri að það væri skýrt nánar. Í 8. gr. frumvarpsins, þar sem lagðar eru til breytingar á ákvæði neytendalaga um lánshæfis- og greiðslumat, er svo enn talað um „lán tengd erlendum gjaldmiðlum“. Samkvæmt almennum málskilningi ætti það hugtak bæði að ná til „gengislána“ og „gengistryggðra“ lána, en þar sem skilgreiningu í 5. gr. laganna virðist einungis ætlað að ná til „gengislána“ er þó nokkuð örðugt að átta sig á því. Að mati Neytendasamtakanna er afar mikilvægt að skýrt sé við hvers konar lánveitingar er átt, sér í lagi þegar kemur að hertum reglum um greiðslumat, sbr. 8. gr. frumvarpsins, og því mikilvægt að skýra þetta misræmi sem virðist vera milli ákvæða frumvarpsins betur, ekki síst þar sem um breyttar skilgreiningar er að ræða frá því frumvarpið var upphaflega lagt fram, og því er ekki að finna skýringar á þeim greinargerð með því.

Um varúðarreglur og greiðslumat: Með 4. gr. frumvarpsins er gert ráð fyrir að Seðlabanki Íslands geti sett lánveitendum reglur um erlend lán í þeim tilgangi að takmarka slíkar lántökur aðila sem ekki eru varðir fyrir gengisáhættu. Þá er í b-lið 8. gr. gert ráð fyrir að ráðherra geti með reglugerð bundið greiðslumat vegna erlendra lána sérstökum skilyrðum. Að mati Neytendasamtakanna er æskilegt að reglur á grundvelli þessara ákvæða verði settar sem fyrst verði frumvarp þetta að lögum. Í a-lið 8. gr. frumvarpsins er einnig að finna ákvæði um greiðslumat vegna lána sem eru „tengd erlendum gjaldmiðlum“, en samkvæmt því skal ávallt framkvæma greiðslumat í tengslum við slíkar lánveitingar, óháð því hver lánsupphæðin er. Þá eru í þremur stafliðum talin upp skilyrði þess að heimilt sé að veita slík lán. Þessi ákvæði eru að nokkru leyti matskennd, t.a.m. er í ii.-lið talað um „verulegar“ gengisbreytingar og „verulegar“ hækkningar á vöxtum, auk þess sem í iii.-lið er talað um „viðeigandi“ fjárhagslegar tryggingar. Að mati Neytendasamtakanna er mikilvægt að skýra þessi hugtök nánar, auk þess sem rétt væri að setja skýr töluleg viðmið um það hvað teljist „verulegt“ í þessu samhengi.

Um upplýsingagjöf um árlega hlutfallstölu kostnaðar o.fl. fyrir lántöku: Í lögum um neytendalán er nú að finna ýmis ákvæði sem stuðla eiga að því að neytendur geti

tekið upplýsta ákvörðun við töku verðtryggðra lán og geri sér betur grein fyrir því í hverju verðtrygging felst. Þannig er í 3. mgr. 21. gr. kveðið á um að miða skuli útreikning ÁHK við ársverðbólgu samkvæmt tólf mánaða breytingu vísitölu neysluverðs og jafnframt er í 25. gr. kveðið á um skyldu lánveitanda til að veita upplýsingar um sögulega þróun verðlags og vaxta og áhrif þeirra á greiðslukjör auk þess sem Neytendastofu er falið ákveðið hlutverk við upplýsingagjöf hvað þetta varðar.

Neytendasamtökin telja ljóst að sé lán í erlendum gjaldmiðli eða endurgreiðsla þess háð breytingum á gengi erlendra gjaldmiðla geti ekki síður verið um sveiflur að ræða hvað varðar upphæð höfuðstóls og greiðslubyrði. Dæmin hafi þannig sýnt að gengi íslensku krónunnar sveiflast ekki síður en verðbólgan. Telja samtökin því eðlilegt að sambærileg ákvæði um aukna upplýsingagjöf verði sett vegna slíkra lána. Þannig væri að mati samtakanna t.a.m. eðlilegt að lánveitendur veiti sambærilegar upplýsingar um þróun gengis og áhrif hennar á endurgreiðslur og höfuðstól eins og þegar um er að ræða verðtryggð lán eða lán með breytilegum vöxtum.

Um uppgreiðslu láns sem veitt er í öðrum gjaldmiðli eða tengt gengi annars gjaldmiðils: Í ljósi þeirra sveiflna sem orðið hafa á gengi erlendra gjaldmiðla gagnvart krónu í gegnum tíðina, má gera ráð fyrir að upphæðir lána sem tengd eru gengi erlendra gjaldmiðla geti tekið umtalsverðum sveiflum á lánstíma. Með hliðsjón af því taka Neytendasamtökin undir athugasemdir Neytendastofu um mikilvægi þess að réttur til uppgreiðslu sé ávallt til staðar án gjaldtöku sé um lán „tengd erlendum gjaldmiðlum“ að ræða.

Virðingarfyllst,
f.h. Neytendasamtakanna,

Hildigunnur Hafsteinsdóttir